

ASUVA-hanke

LOPPURAPORTTI

**”ASIAT KEHITTYVÄT PIKKUHILJAA, EIKÄ
YHDESSÄ YÖSSÄ”**

SISÄLLYS

1	TAUSTA	3
2	HANKKEEN TAVOITTEET	4
3	PROJEKTIN HALLINTA	5
3.1	RESURSSIT	5
3.2	TALOUS.....	5
3.3	VASTUUT.....	5
3.4	KOULUTUS.....	6
3.4.1	<i>Hankkeen oma koulutus</i>	6
4	ASIAKASKARTOITUS JA - VALINNAT	6
4.1	LEIRI TAMMEN TILALLA	7
4.2	KARTOITUSJAKSOT.....	8
4.3	RAJAUKSET	8
4.4	ASIAKASVALINNAT.....	9
5	ASIAKASTYÖN PERIAATTEET	10
6	ASUMISVALMENNUS	10
6.1	YKSILÖLLINEN ASUMISVALMENNUSOHJELMA	11
6.2	ASUNNON HANKINTA.....	11
6.3	KOTIKÄYNNIT	12
6.3.1	<i>Strukturointi</i>	12
6.4	ASUMISYKSIKÖ TUKIPAikkANA.....	12
6.5	TYÖN MERKITYS HANKKEEN ASIAKKAALLE	13
6.6	ARVIOINTIA TYÖN TUOKSINASSA.....	13
7	TUKIVERKOSTOT	13
7.1	SOLMUKOHTIA	14
8	VERTAISRYHMÄTOIMINTA	14
8.1	KUUKAUSITAPAAMISET.....	15
8.2	PÄIVÄLEIRI.....	15
8.2.1	<i>Toteutus</i>	15
8.2.2	<i>Arviointi päiväleiristä</i>	16
9	HANKKEEN VAIKUTUTTAVUUDEN ARVIOINTIA	16
9.1	HANKEKUNTIEN VASTAAJAT.....	16
9.2	KUNTIEN VASTAUKSET.....	17
9.3	ASIAKKAAN NÄKÖKULMA	17
9.4	OMAISEN NÄKÖKULMA	18
9.5	HANKKEEN NÄKÖKULMA.....	18
10	HANKKEEN TUOTTEISTUS	19
11	YHTEENVETO	20

LIITTEET

1 TAUSTA

Vuonna 2004 Satakunnan Erytishuoltoapiirin ohjattu asumisyksikkö Harjavallassa aloitti elämähallinnankerhon työkeskuksessa työssä oleville, yksin asuville aikamiespojille. Kerhotoiminta paljasti yksinasuvien ongelmia oman elämän hallintaan ja arkipäivän toimintoihin liittyen. Moni kerholaisista koki olevansa myös yksinäinen eikä oikein tiennyt mistä tai keneltä voisi kysyä neuvoa arkipäivän pulmatilanteissa. Kerhotoiminnan päätyttyä Satakunnan Erytishuoltoapiiri teki ehdotuksen kunnille kerhosta tuttujen ja muiden ohjauksen tarpeessa olevien henkilöiden tukemisesta omiin asuntoihin. Esitys ei kuitenkaan silloin saanut kannatusta ja jäi hautumaan.

Tämän kerhotoiminnan voidaan katsoa olevan pohjana hankesuunnittelulle, joka silloisen Erytishuoltoapiirin johtajan Pertti Rajalan vetämänä pääsi vauhtiin vuonna 2005.

Rajalalla oli vahva näkemys seinien liiasta rajoittavuudesta eli olimme omaksuneet liiaksi asuntolatyypin yhteisöasumisen ainoaksi vaihtoehdoksi.

Samalla oli tarpeen muuttaa ajatusmaailmaa asiakaslähtöisemmäksi ja kuntoutusta tukevammaksi. Kaikki aikuiset eivät halua asua yhdessä utojen asuinkumppanien kanssa. Asuntolan seinät eivät saa rajoittaa avun ja ohjauksen saamista eli työikäntöjen oli jalkauduttava asiakkaan kotiin.

Toinen ongelma oli verkostojen puuttuminen tai niiden toimimattomuus. Asiakkaan ympärillä oli monta toimijaa, jotka eivät tieneet toisistaan ja tieto asiakkaan asioista oli hajallaan, toisaalta asiakkaalla saattoi olla samassa asiassa montakin toimijaa.

Vuoden 2005 keväällä hankkeen taustaryhmä kokoontui toistakymmentä kertaa pohtimaan millä toimin voisimme parantaa asumisen hallinnassa vaikeuksissa olevien nuorten ja aikuisten palveluiden tarjontaa.

Hankehakemus lääniin lähti 2005 loppusyksystä.

2 HANKKEEN TAVOITTEET

- 1. Tiedon kerääminen asumisvalmennusmallin luomiseksi projektikuntien alueelta**
- 2. Asumisvalmennusmallin luominen**
- 3. Yksilöllisen asumisvalmennusohjelman kehittäminen**
  - a) Palvelun tarpeen kartoitus**
  - b) Yksilöllinen suunnitelma**
  - c) Arviointi**
- 4. Lisätään koulutuksella kuntien peruspalvelujen henkilöstön tietoa ja ymmärrystä erityisryhmien problematiikasta ja kohtaamisesta**
- 5. Verkoston kanssa toimiminen**
- 6. Pysyvän toimintamallin luominen ja hankkeen tulosten levittäminen muihin Satakunnan kuntiin**

Länsi – suomen lääninhallitus myönsi ASUVA – hankkeelle rahoituksen hankkeajalle 1.4.2006 - 31.12.2007. Hankkeelle anottiin ja saatiin jatkoaikaa 1.1-31.1.2008.

3 PROJEKTIN HALLINTA

3.1 Resurssit

ASUVA - hankkeen projektipäällikkönä toimi kehitysvammaisten ohjaaja, asumisyksikön esimies Tarja Isoviita. Osa-aikaisena (50 %) projektityöntekijänä sosionomi Susanna Lahtinen, loput 50% työajastaan hän työskenteli Porin kaupungin vammaispalvelutoimiston avohuollon ohjaajana.

Hankkeen toimistotilat sijaitsivat Satakunnan Erityishuoltopiirin Antinkartanon palvelukoti alueella. Tilaa käytettiin työntekijöiden kirjallisten töiden tekemiseen ja materiaalin säilytykseen sekä palavereihin yhteistyökumppaneiden välillä ja tukiryhmän kokouksiin.

3.2 Talous

Hanke sai rahoituksen Länsi-Suomen lääninhallitukselta 75% (126 000€) ja loput 25% (42 126€) jaettiin Satakunnan Erityishuoltopiirin ja 7 hankekunnan kesken. Hankekuntia olivat Harjavallan, Porin ja Ulvilan kaupungit sekä Nakkilan, Noormarkun, Pomarkun ja Luvian kunnat.

3.3 Vastuut

Projektipäällikkö oli vastuussa hankkeen taloudesta ja raportoinnista lääniin. Koko hankkeen vastuuhenkilönä toimi Kuntayhtymän johtaja Pertti Rajala 1.4.2006-31.3.2007 ja johtava sosiaalityöntekijä Heikki Mustonen 1.4.2007-31.1.2008. Molemmat toimivat omana vastuuajanaan myös ohjausryhmän puheenjohtajana.

Hankkeella oli hankekuntien edustajista, oppilaitoksista, omaisjärjestöistä, Kehitysvammaisten tukiliiton edustajista sekä yksityisen palveluntuottajan edustajasta koostuva ohjausryhmä, joka kokoontui 4 kertaa hankkeen aikana.

Tukiryhmä oli arkipäivän työn tukija ja kokoontui lähes kuukausittain tai tarpeen mukaan. Siihen kuuluivat toimistopäällikkö Riittaliisa Salmi Porin sosiaalikeskuksesta, johtava sosiaalityöntekijä Heikki Mustonen EHP:stä ja sosiaalityöntekijä Pia Markkanen (jäi pois keväällä 2007 siirtyessään toiseen tehtävään) sekä projektin työntekijät.

Asiakastyön vastuu oli projektin työntekijöillä. Susanna Lahtisen vastuulla olivat lähinnä Porilaiset asiakkaat ja Tarja Isoviita vastasi muiden hankekuntien asiakkaista.

3.4 Koulutus

Hankkeen aikana Satakunnan Erityishuoltopiirissä oli menossa myös AUNE - hanke, joka järjesti ASUVA - hankkeen tarpeisiin sopivaa koulutusta sekä hanketyöntekijöille että sidosryhmille. Lisäksi osallistuimme Dialogisuus-koulutukseen SAMK:ssa sekä täydentäviin koulutuksiin Länsi-suomen kesäyliopistossa autisminkirjoon ja Asperger- henkilöihin liittyen.

3.4.1 Hankkeen oma koulutus

Hanke järjesti koulutusta 22.5 ja 16.10.2007. Koulutus oli suunnattu pääasiassa kotipalveluhenkilöstölle, mutta kutsuja saivat myös muissa asiakaspalvelutehtävissä toimivat, esim. työvoimatoimistojen henkilökunta ja sosiaalitoimistojen väki. Erityisesti kaksi viimeksi mainittua ryhmää kokivat tarpeellisena myös jatkossa saada tietoa näkymättömiä toimintarajoitteita omaavien henkilöiden kanssa toimimisesta. Koulutukseen osallistui n. 80 henkeä ja palaute oli positiivista ja se koettiin tarpeellisena.

4 ASIAKASKARTOITUS JA - VALINNAT

Asuva- hankkeen alkukartoitus alkoi yhteydenotolla hankekuntiin. Sovittiin tapaaminen, jossa paikalla olisi mahdollisimman kattavasti kunnan sosiaalityöntekijöitä ja kotipalveluhenkilöstöä Alkukartoitus tehtiin kyselemällä ja sosiaalitoimen henkilös-

töä haastatteleamalla. Tarkoituksena oli selvittää ko. kunnissa olevat hankkeesta mahdollisesti hyötyvät henkilöt. Alkuvaiheessa asiakkaiksi tarjottiin n. 80 henkeä. Näistä hanketyöntekijät rajasivat etsittävän asiakasjoukon ja perehtyivät mahdollisiin rajoitteisiin.

Selvittelytyöhön henkilöiden palvelujen tarpeesta ja sopivuudesta hankkeeseen kului yllättävän pitkä aika. Osa kuntien ehdottamista henkilöistä olivat jo ennestään tuttuja erityishuoltopiirin asiakkaina ja näin heistä oli saatavilla jotain tietoa. Osa heistä tuli ASUVA: n työntekijöiden tietoon ensimmäistä kertaa omaisen yhteydenoton johdosta. Näillä asiakkailla ei välttämättä ollut käytössään mitään kunnan sosiaalihuollon palveluja. Heidän elämäntilanteensa ja kykyjensä selvittämiseen kului aikaa.

4.1 Leiri Tammen tilalla

Ehdolla olevan asiakasjoukon supistuttua, mietittiin luontevaa, nopeaa ja innostavaa tapaa, jolla isompi joukko ihmisiä voisi tutustua toisiinsa. Päädyimme 3 päivää kestävään leiriin.

Leiri pidettiin Tammen tilalla, Kullalla 27 - 29.9.2006. Osallistujia määrä oli 11 asiakasta, 3 henkilökuntaa + 1 opiskelija. Tavoitteena oli alustavasti tutustuttaa asiakkaat ja projektin työntekijät toisiinsa ja samalla saada jonkinlainen kuva heidän toimintakyvystään ja sosiaalisesta selviytymisestä. Kaikkien kuntien asiakkaat eivät olleet vielä selvillä leiriä pidettäessä ja toisaalta se oli vapaaehtoinen, joten kaikki eivät osallistuneet leirille. Leirin onnistui yli odotusten, kaikki tavoitteet täyttyivät ja asiakkaista lähti aloite kokoontua joka kuukausi ns. vertaisryhmätapaamiseen.

Vertaisryhmätoiminta on osoittautunut tärkeäksi toimintamuodoksi ja se suunnitteleminen paneuduttiinkin myöhemmin. Leirillä oli ohjattua toimintaa pienryhmissä, ulkoilua ja saunaillat. Kaikki leirillä syöty ruoka valmistettiin leirillä yhdessä asiakkaiden kanssa.

4.2 Kartoituskaksot

Ennen leirin toteutusta suunniteltiin myös kartoitusjaksoa asiakkaiden toimintakyvyn ja itsenäisten taitojen arvioinnin avuksi ja tueksi. Jaksoja mietittiin niille asiakkaille, joiden taidoista ja selviytymisestä ei muuten saatu luotettavaa tietoa. Toisaalta hankesuunnitelma ei sisältänyt kartoitusjaksojen budjetointia, joten jaksojen toteutus vaati myönteisen päätöksen asiakkaan kotikunnasta. Kunnat suhtautuivat jaksoihin myönteisesti ja ensimmäinen toteutui jo heinäkuussa -06.

Kartoitusjaksoja oli Satakunnan Erityishuoltoapiirin ohjatuissa asumisyksiköissä Hakuninkodossa ja Ourinkodossa. Kartoitusjaksoa varten tehtiin oma kaavake, jossa melko perusteellisesti selvitellään asumiseen ja itsestään huolehtimiseen liittyviä taitoja. Kysymykset on pyritty tekemään sellaiseen muotoon, että niihin voi vastata kyllä tai ei vastauksella. Lopuksi on muutama avoin kysymys.

Pori järjesti oman kartoitusjaksonsa asuntola Apollossa olevassa erillisessä siivessä ja se oli pelkästään asumiskartoitusta varten 15 vrk erillisjakso. Ehp:n yksiköissä kartoitus tapahtui tavallisen asuntolaelämän ohessa, asiakkaan taitojen läpikäymiseen kiinnitettiin kuitenkin tavallista enemmän huomiota.

Kartoitusjakson kesto tulee olla nyt toteutuneita pidempi, vähintään 5 viikkoa.

4.3 Rajaukset

Asiakasryhmän ulkopuolelle rajattiin henkilöt, jotka tarvitsevat ympärivuorokautista huolenpitoa sekä alkoholin ja muiden päihteiden ongelmakäyttäjät.

Selvittelytyötä tehtiin pitkälti haastattelemalla vanhempia/huoltajia ja asiakasta itseään. Ennen selvittelytyön alkamista asiakas allekirjoitti ”suostumus tietojen luovuttamiseen ja käsittelyyn” - kaavakkeen.

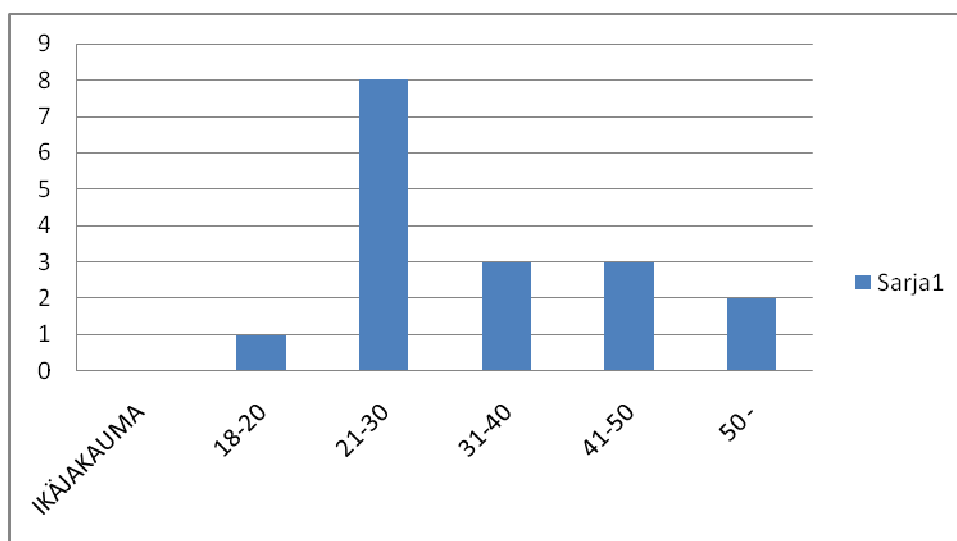
4.4 Asiakasvalinnat

16.10.2006 valittiin tukiryhmän kokouksessa hankkeen asiakasryhmä, 17 henkeä.

Asiakkaita oli seuraavasti eri hankekunnista;

HANKEKUNTA	ASIAKKAIDEN MÄÄRÄ
Harjavalta	2
Luvia	1
Nakkila	1
Noormarkku	1
Pomarkku	1
Pori	8
Ulvila	3

Asiakkaita miehiä oli 9 ja naisia on 8.

Jälkikäteen totesimme asiakasmäärän olevan liian iso käytettävissä oleviin resursseihin nähden. Hankkeen kuluessa kuitenkin 5 asiakasta irtisanoutui, joten asiakkaita keväällä 2007 oli 12 henkeä. Lopettaneista yksi oli alle 20 -vuotias ja 4 alle 30 -vuotiasta. Yksi heistä oli mies, loput 4 naisia.

5 ASIAKASTYÖN PERIAATTEET

Asiakastyön pohjana pidettiin asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja mahdollisuutta vaikuttaa kaikkiin valintoihin ja päätöksiin. Taustalla vaikutti tietoisuus sosiaalialan eettisistä periaatteista. Asiakasta tuettiin ja kannustettiin olemaan aktiivinen oman asumisensa ja elämisensä suunnittelussa.

Muutaman asiakkaan kohdalla kotoa irtautuminen oli vaativa prosessi myös vanhemmille. Saattoi olla vaikeaa yhtäkkiä oppia luottamaan aikuisen lapsensa selviämiseen, kun oli tottunut vuosia huolehtimaan kaikista tämän asioista. Erityisesti näissä tilanteissa joutui koetukselle työntekijän vuorovaikustaidot ja eettisten periaatteiden soveltaminen.

6 ASUMISVALMENNUS

Asumisvalmennus - termiä käytetään eri organisaatioissa tarkoittamaan erilaisia asioita. ASUVA - hankkeen aikana asumisvalmennus-termi kristallisoitui hanketyöntekijöille tarkoittamaan koko prosessia asiakasherätteestä itsenäiseen asumiseen.

Missä tahansa prosessin vaiheessa on mahdollista siirtyä ohjattuun tai autettuun asumismuotoon, mikäli se näyttää olevan asiakkaalle sillä hetkellä parempi vaihtoehto. Toisaalta prosessiin on mahdollista tulla mukaan missä tahansa se vaiheessa.

6.1 Yksilöllinen asumisvalmennusohjelma

Kukin asiakkaan kohdalla toimittiin yksilöllisesti, juuri ko. asiakkaan elämäntilanteeseen sopivalla tavalla.

Asiakasta ja hänen läheisiään haastatteleamalla sekä kartoitusjaksoilta saadun tiedon perusteella suunniteltiin palvelujen tarve ja tarvittavat tukitoimet.

Osalla asiakkaista havaittiin puutteita joidenkin Kelan etuuksien saamisessa ja näiden ajantasalle saattamisessa olivat hanketyöntekijät avuksi.

Yksilölliseen suunnitelmaan kirjattiin tavoitteet ja toteuttamissuunnitelma sekä tarvittavat tukitoimet.

Kartoitusjakson ja muun selvittelytyön jälkeen asiakkaat siirtyivät kukin omassa tahdissaan itsenäiseen asumiseen. Kaksi asiakkaista ei muuttanut koko hanke aikana pois lapsuuden kodistaan vaan asuivat siellä iäkkään omaisensa kanssa. Hankeen työntekijä kävi säännöllisillä ohjauskäynneillä asiakkaan kotona. Näin tehtiin asumisvalmentautumista myöhempää itsenäistymistä varten.

6.2 Asunnon hankinta

Hankekuntien alueella vuokra-asuntojen saatavuus oli hyvä. Periaatteena oli etsiä jokaiselle asunto omasta kotikunnasta. Vai yhden kohdalla tehtiin perustellusta syystä poikkeus, asiasta sovittiin kotikunnan sosiaalitoimen ja asiakkaan itsensä kanssa etukäteen. Monella omaiset olivat mukana asunnon hankintaprosessissa ja kaikille halukkaille asunto löytyikin nopeasti. Asumistukeen, hoitotukiin ja suoraveloitusten tekoon asiakkaat saivat apua hanketyöntekijöiltä tarpeen mukaan.

Asuntojen kalustus ja sisustus olivat aikaa ja rahaa kuluttavaa, mutta näin moni asiakas sai kokea kaipaamaansa itsemääräämisoikeutta ja joutui tekemään valintoja, mikä ei aina ollut helppoa.

6.3 Kotikäynnit

Suurimman ja työläimmän osan hanketyöstä muodosti asiakkaan kotona tehtävä ohjaustyö. Viikoittain tehtävät kotikäynnit olivat yleensä kahden tunnin mittaisia ja yksilöllisesti suunniteltuja. Ne sisälsivät yleensä kuulumiset menneeltä viikolta, ongelma-asioiden läpikäyntiä, arkirutiineja kuten kauppa-asiat, siivous, asiointikäyntejä yms. Joidenkin asiakkaiden kanssa suunniteltiin ja tehtiin konkreettisesti ruokaa viikon tarvetta varten.

6.3.1 Strukturointi

Asiakkaan arjen hallinta sujui sitä helpommin mitä paremmin hän tiesi mitä hänen milloinkin pitäisi tehdä. Monella oman toiminnan ohjauksessa on heikkouksia ja puutteita. Näitä helpottamaan tehtiin arjen hallintaa tukevia muistuttimia ja päiväkohtaisia ohjelmia. Ohjelma täytettiin viikoksi kerrallaan ja siinä käytettiin sekä sanoja että kuvia. Kaikilla asiakkailla oli matkapuhelin, jota myös voitiin käyttää muistuttamaan viikon aikana tulevista tapahtumista ja muistettavista asioista.

6.4 Asumisyksikkö tukipaikkana

Yksilöllisen, kotiin annettavan ohjauksen tukena voidaan käyttää paikkakunnalla sijaitsevaa asumisyksikköä. Hankealueella sellainen löytyi kuudesta kunnasta. Asumisyksikkö voi olla Erityishuoltopiirin, kunnan tai yksityisen palveluntuottajan.

Asiakkaan tukemisessa voidaan asumisyksikköä käyttää monenlaiseen tarpeeseen kotona tehtävän ohjauksen lisäksi. Hankeasiakkailta oli kontakteja yksikköön viikonlopun ja loma-ajan ruokailussa, lääkkeiden jaossa, saunapaikkana, pyykkihuollossa jne. Asiakas voi saada yksiköstä vertaistukea ja osallistua yksiköstä tehtäviin retkiin ja matkoihin.

Lähes jokaisella asiakkaalla oli hanketyöntekijän ja asumisyksiköiden lisäksi jokin muu tukimuoto käytössään. Osalla se oli omainen, toisilla perhetyöntekijä, seurakunnan diakonissa tai joku ystävä. Tärkeä rooli oli myös työ/päivätoimintojen henkilökunnalla.

6.5 Työn merkitys hankkeen asiakkaalle

Työn merkitys korostui hankkeen asiakkaiden kohdalla. Ilman työn tai päivätoiminnan antamaa rytmitystä päivään, ei voida olettaa asiakkaan selviytyvän arjen hallinnasta kovinkaan hyvin. Työyhteisö antaa yhteenkuuluvuuden tunteen ja asiakas voi kokea itsensä tarpeelliseksi. Aamulla on syy nousta sängystä ja koko päivä rytmittyy paremmin. Unen saanti helpottuu säännöllisestä rytmistä ja työ tuo normaalia fyysistä rasitusta.

Hankkeen alkaessa kolmella asiakkaalla ei ollut lainkaan työtoimintaa. Kaikilla heillä työsaantia oli vaikeuttanut kotikunnan tulkinta oikeudesta työtoimintaan. Kahdella heistä ei ollut eläkepäätöstä hankkeen alkaessa.

Yhden asiakkaan työpaikka vaihtui kokonaan hänen omasta toiveestaan ja yhdelle asiakkaalle työtunteja lisättiin.

6.6 Arviointia työn tuoksinassa

Hankeaika oli huomattavan lyhyt tavoitteisiin, resursseihin ja asiakasmäärään suhteutettuna. Niinpä asiakastyön lomaan oli vaikea saada mahtumaan hanketyöntekijöiden yhteisiä arviointipalavereja. Arviointeja pidettiin päivittäin puhelimella ja heti tuoreeltaan asiakaskäyntien jälkeen. Toisaalta tämä saattoi koitua työntekijöiden jakamisen kannalta edesauttavaksi tekijäksi. Arvioitavien asioiden dokumentointi kärsi tästä työtavasta.

7 TUKIVERKOSTOT

Projektin työntekijät eivät ehkä aluksi sisäistäneet riittävän hyvin verkoston tärkeyttä. Selvittelytyössä keskityttiin liaksi vain lähiverkoston jonka kanssa oltiin tekemisissä päivittäin. Toisaalta luonnollisen verkoston osallistaminen oli helppoa, päinvastoin ongelmana saattaa olla läheisten liiankin huolehtiva rooli joidenkin asiakkai-

den kohdalla. Esimerkiksi terveydenhuollon henkilöstön merkitys asiakkaan asioissa valkeni vasta hankkeen edetessä.

Luotiin tukiverkostokaavake, jonka avulla pystyttiin kokoamaan käyttöön mahdollisimman kattava tieto asiakkaan ympärillä olevista toimijoista. Joidenkin asiakkaiden kohdalla tämä saattoi merkitä kaksinkertaisten toimintojen purkamista.

7.1 Solmukohtia

Ilmeisesti erilaisten toimintakulttuurien johdosta joidenkin asiakkaiden kohdalla jouduimme toteamaan, ettei yhteistyö suinkaan aina ole itsestäänselvyys viranomaistoilla.

Muutamassa verkostopalaverissa asiakkaan ympärillä toimineet tahot tapasivat toisensa ensimmäisen kerran. Näissä voitiin todeta asiakkaan saavan palveluja, joista kaikki toimijat eivät olleet selvillä.

Kotipalvelun rooli ei toteutunut hankesuunnittelussa toivotulla tavalla. Tuntui mahdollottomalta saada mahtumaan kodinhoitajan päivään käyntejä, joissa olisi pitänyt olla kaksi tuntia saman asiakkaan luona. Toisaalta erityisryhmien kohtaamiseen tarvitaan vielä lisäkoulutusta kotipalveluhenkilöstölle.

Mielenterveyspalveluissa ja kehitysvammapalveluissa on monia samoja ongelmia ja puutteita asiakkaiden itsenäisen asumisen järjestämisessä ja tukipalveluissa. Molemmilla olisi ehkä aihetta ottaa oppia toistensa hyvistä käytännöistä. Yksityisyyden kunnioittamisessa ja asiakkaan puolesta tekemisessä eri toimialueilla on jonkin verran erilaiset käytännöt.

8 VERTAISRYHMÄTOIMINTA

Jo heti hankkeen alussa voitiin havaita asiakkailta korostunut sosiaalisten suhteiden avun ja tuen tarve. Vertaistukiryhmän tapaamisilla on pyritty osaltaan tukemaan asiakkaan taitojen karttumista ja harjaantumista. Jokaisella tapaamisella on ollut jokin tavoite.

8.1 Kuukausitapaamiset

Vertaisryhmän jokaisella tapaamisella oli aihe, joka tuki asiakkaan asumisohjausta ja oman toiminnan hallintaa. Ryhmä kokoontui kerran kuukaudessa kolmen tunnin ajan. Tapaaminen sisälsi tunnin, puolentoista teoria- tai toimintaosuuden sovitusta aiheesta, asiakkaiden vapaata keskustelua projektityöntekijöiden ja muiden ryhmäläisten kanssa kahvikupin äärellä.

Vertaisryhmän aiheet käsittelivät esim. henkilökohtaisen hygienian ja oman terveyden hoitoa, terveellisen ravinnon merkitystä, ihmisen kehitystä, aikuisuutta ja seksuaalisuutta, liikunnan ja oman hyvin voinnin tärkeyttä, vapaa-ajan toimintaa ja julkisten kulkuneuvojen käyttöä.

Vertaisryhmä kokoontui vuoden ajan kerran kuukaudessa. Vertaisryhmätapaamisissa projektityöntekijät ja ulkopuoliset ammattihenkilöt pitivät teoriaosuudet. Sen jälkeen asiakkaat toivat esiin omia näkemyksiään ja osa ongelmiaan. Yleensä keskustelu oli vilkasta ja työntekijöiden tehtävänä oli huolehtia, että hiljaisemmatkin saavat puheenvuoron.

8.2 Päiväleiri

Asiakkaille pidettiin 2. – 5.7.2007 neljän päivän päiväleiri. Tälle ilmeni jo keväällä tarvetta, kun asiakkaat alkoivat murehtia tulevaa kesää, lomaa ja tekemisen puutetta. Työyksiköt olivat kaikki suljettuina juhannuksesta heinäkuun loppuun. Jo pelkästään yhden lämpimän aterian puuttuminen asiakkaan päivästä mietitytti hanketyöntekijöitä.

8.2.1 Toteutus

Ryhmä kokoontui neljänä perättäisenä päivänä. Tavoitteena oli tutustuttaa asiakkaita asuinympäristössään oleviin mahdollisuuksiin, jotta he voisivat myöhemmin käyttää näitä itsenäisesti tai yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa.

Päivät alkoivat aamu yhdeksältä ja päättyivät klo 15.30 mennessä. Tälle viikolle sattui yksi kesän harvinaisia hellejaksoja, joten saimme opetusta myös nesteen nauttimisen tärkeydestä.

8.2.2 Arviointi päiväleiristä

Olimme positiivisesti yllättyneitä suuresta osallistumisprosentista. Osallistujia oli joka päivä vähintään kymmenen. Vertaisryhmätoimintaa ei ollut hankkeen suunnitteluvaiheessa otettu huomioon, joten siihen ei myöskään ollut budjetoitu rahaa. Pyrimme pitämään kulut minimissään myös asiakkaille, ettei se muodostuisi esteeksi kenenkään osallistumiselle.

Asiakkaat pitivät leiriviikkoa onnistuneena ja olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä viikon antiin.

9 HANKKEEN VAIKUTUTTAVUUDEN ARVIOINTIA

Hankkeen vaikutuksien arviointia kyseltiin sekä omaisilta että asiakkailta itseltään. Asiakkaille tehtiin kaksi lomakehaastattelua, toinen hankkeen alussa ja toinen syksyllä -07. Nämä haastattelut teki sosionomiopiskelija Eija Tuulensalo opinnäytetyötään varten. Työn oli tarkoitus valmistua keväällä 2008.

Hankkeen toimesta haastateltiin omaisia hankkeen loputtua.

Hankekuntien edustajilta kysyttiin mielipiteitä hankkeen vaikutuksesta kunnan näkökulmasta.

9.1 Hankekuntien vastaajat

Kysely lähetettiin kaikkiin hankekuntiin, jokaiseen kahdelle henkilölle. Henkilöt olivat niitä, jotka olivat alusta lähtien olleet mukana tai hankeaikana toimineet mukana asiakkaan asioissa. Vastauksia tuli kuudesta kunnasta, yhteensä kahdeksalta henkilöltä. Vastaajissa oli 4 sosiaalityöntekijää, 2 sosiaalisihteeriä, sosiaalijohtaja ja toimistopäällikkö.

9.2 Kuntien vastaukset

Pääsääntöisesti kaikki, yhtä vastaajaa lukuun ottamatta, olivat tyytyväisiä hankkeeseen ja sen tuloksiin. Kaikki olivat mielestään riittävän tietoisia asiakkaan asioista hankkeen aikana. Yksi vastaaja olisi kaivannut yksityiskohtaisempaa raportointia asiakkaan kanssa tehdyistä toimista.

Kaikkien mielestä asiakkaan tilanne oli parantunut hankkeen aikana ja kaikki kokivat hankkeesta olleen hyötyä kunnalle.

Neljä kuntaa aikoo toteuttaa palvelusuunnitelman sisällön vuoden aikana. Viisi kuntaa ostaa palvelut ja kolme aikoo toteuttaa ne kunnan omana toimintana.

9.3 Asiakkaan näkökulma

Asiakkaat vastasivat haastattelemalla tehtyyn lomakekyselyyn syksyllä 2006 ja 2007. Kyselyt teki sosionomiopiskelija Eija Tuulensalo, liittyen hänen opinnäytetyöhönsä ASUVA – hankkeen vaikuttavuudesta. Ensimmäinen haastattelutilanne oli asiakkaille jännittävä, mutta kuitenkin mieluinen. Se oli osoitus siitä, että joku oli kiinnostunut heidän mielipiteistään ja ne kirjattiin ylös. Toinen, seurantahaastattelu meni jo rutiinilla ja asiakkaista kuvastui heidän vuoden aikana saamansa itseluottamus. Haastattelija kuvasi asiakkaiden ulkoisenkin olemuksen muuttuneen. Osalla ryhti oli parantunut ja asiakkaat katsoivat haastattelijaa silmiin ja puhuivat selkeällä, kuuluvalla äänellä. Tilanne oli päinvastainen ensimmäisellä kerralla. Asiakkaille merkityksellisiä olivat konkreettiset ja pienetkin asiat.

Haastattelun tuloksena voitiin kirjata seuraavia asioita:

- asiakas koki saavansa nyt päättää omista asioistaan
- oli syntynyt kokemus luottamuksellisista keskusteluista
- asiakas oli saanut uusia palveluja ja tukitoimia kuten kuljetuspalvelut, työtoiminta, talkkaritoiminta ja ystävätoiminta
- oppinut uusia asioita kuten WC:n pesu, ruuanlaitto, asiointi, hampaiden pesu, silitys, pyykinpesu
- kaikille saatiin palvelusuunnitelma, ”tiedän nyt kuka jatkossa käy”
- tai huoli siitä, että EI tiedä kuka jatkossa käy

Asiakkaat kokivat tärkeinä hankkeen tuomina asioina yksilöohjaustilanteet ja vertaisryhmätapaamiset.

Asiakkailla oli kohtalaisen realistinen näkemys omista kyvyistään, sen heikkouksista ja vahvuuksista. Ketään heistä ei kokenut tulevansa toimeen täysin ilman tukitoimia.

9.4 Omaisen näkökulma

Omaisille tehtiin hankkeen päättyessä 2008 tammikuussa lomakekysely postitse. Kyselyjä lähetettiin kymmenen asiakkaan omaisille, kahdella ei ollut omaistahoa, jolta asiakas olisi halunnut kysyttävän. Vastauksia palautui kymmenen ja ne olivat yhdeksän eri asiakkaan omaisilta. Kaikilla asiakkailla ei ollut elossa olevia lähiomaisia tai välit heihin olivat katkenneet. Omaisets kommentoivat kyselyssä vaikutuksia seuraavasti:

- yleisesti ottaen itsenäistynyt, itseluottamus lisääntynyt/kasvanut
- pehmeä muutto, vanhempien taakka helpottanut
- konkreettisia taitoja opittu, kuten kaupassa käynti, kodin eri työt, asiointi
- vertaisryhmätoiminta ollut tärkeää, tuonut sisältöä elämään
- suhde /rooli omaiseen säilynyt ennallaan (6 vastaajaa)
- suhde muuttunut, asiakas itsenäisempi (4 vastaajaa)
- 4 vastaajaa oli tyytyväinen hankkeen jälkeisiin, kunnalta tuleviin palveluihin, 2 ei kommentoinut asiaa, 4 vastaajaa ei tiennyt omaisensa saavan kunnalta mitään palveluja

9.5 Hankkeen näkökulma

Hankkeen alussa omaiset olivat lähes kaikki innokkaasti mukana omalla panoksellaan. Omaisten taholta etsittiin asuntoa, osallistuttiin muuttotalkoisiin ja autettiin välttämättömissä hankinnoissa. Kahden asiakkaan vanhemmat vastustivat kotoa pois muutttoa. Toinen heistä muutti siitä huolimatta sisarusten tuella.

Toisinaan työntekijöistä tuntui, etteivät omaiset nähneet asiakkaan vahvuuksia tai heidän selviämistään ilman vanhempien apua oli vaikea hyväksyä.

Hankkeen työntekijät kirjasivat asiakkaan elämässä tapahtuneen seuraavia muutoksia

- oma vuokra-asunto (4 asiakasta)
- uusi työ tai lisääntyneet työpäivät (4 asiakasta)
- kuljetuspalvelu myönnetty/vireillä (3 asiakasta)
- vertaisryhmätoiminnan tärkeys, uusia ystävyyssuhteita vapaa-aikaan
- verkostojen tapaaminen, yhteydenpidon kynnyks madaltui
- asiakkaalle jatkossa palveluja tukiasukkaana jossain asumisyksikössä (7 asiakasta)
- kaikille kahdelletoista asiakkaalle palvelusuunnitelman laatiminen. Osalla kaikki palvelusuunnitelmaan kirjatut asiat toteutuivat heti hankkeen jatkoksi.

10 HANKKEEN TUOTTEISTUS

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tuotteistaa ja saada pysyviä, uusia toimintamalleja hankekuntien lisäksi myös muihin alueen kuntiin.

Hankeaikana kehitettiin ASUVA – tuotteita, joita voi tuottaa Erytyishuoltoapiiri tai kunta omana toimintanaan. Käytännössä vain Porin kokoisella kunnalla on resursseja tuottaa itsenäisesti koko malli ja sen sisältämät palvelut.

Pienempien kuntien on taloudellisesti mahdollista suunnitella ja ostaa tarvittavat palvelut ja mallin osat Erytyishuoltoapiiriltä. Hankkeessa luotu toimintamalli sopii hyvin seudullisen tasoisesti järjestettäväksi.

11 YHTEENVETO

Hankkeen keskeisempiä tavoitteita oli asumisvalmennusmallin rakentaminen, polku lapsuudenkodista itsenäiseen asumiseen. Synnytetty malli ei ole kovin yksityiskohdainen. Se on helposti muunneltavissa eri rakenteisiin ja erilaisiin toimijaympäristöihin. Siinä ei ole nimetty prosessin eri vaiheissa olevia toimijoita vaan jokaisen mallia käyttävän organisaation on itse laadittava tarkempi prosessikuvaus laadukkaan palvelun turvaamiseksi.

Asiakkaalle on tärkeintä, että prosessin alusta lähtien hänellä on oma, henkilökohtainen ohjaaja, joka kulkee hänen kanssaan läpi prosessin, ottaen huomioon hänen yksilölliset tarpeensa.

Kartoitusjaksot ovat tarpeen, kun halutaan ajantasaista tietoa asiakkaan arjen taidoista ympäristössä, jossa huoltajan apua ei ole koko ajan saatavilla. Vähintään viiden viikon kartoitusjakso vaatimus perustuu pitkäaikaiseen kokemukseen asumisyksikössä työskentelystä. Usein kaksi ensimmäistä viikkoa kuluu tutustumiseen ja luottamuksen saamiseen asiakkaan ja ohjaajan välillä. Vasta sen jälkeen päästään varsinaiseen taitojen arviointivaiheeseen. Monet asiakkaat ovat taitavia korjaamaan puuttuvia taitojaan jollain sijaistoiminnolla. Näiden seikkojen havaitsemiseen saattaa kulua aikaa.

Mallissa ei ilmene asiakkaan saamat muut, samanaikaiset palvelut. Kuitenkin esimerkiksi työ on ensiarvoisen tärkeää itsenäisen asumisen onnistumiseksi. Monilla asiakkailla voi olla jo työkyvyttömyyseläke tai sen hakemista suunnitellaan. Työn ei tarvitse olla tuottavaa palkkatyötä, mikäli asiakkaan resurssit eivät siihen sillä hetkellä riitä. Asumisen ja toisaalta työn tueksi, on tärkeää toimiva suhde asiakkaan työpaikan ja asumisohjaajan välillä.

Kaikissa toimissa on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja asiakkaan osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Vain asiakkaan ymmärtäessä omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa, voidaan hänet saada motivoitumaan omassa kuntou-

tumisessaan. Sillä kuntoutumistahan itsenäinen, tuettu asuminen ja työssä käynti ennen kaikkea on.

Useimmilla asiakkailla sosiaalitoimi on palveluiden ensisijainen järjestäjätaho. Tästä näkökulmasta ASUVA – hanke on tuonut kunnille uuden, varteenotettavan palvelumallin. Asiakkaan kyvyt ja resurssit huomioiden, oikeille asiakkaille suunnattuna asumisvalmennusprosessi on taloudellisesti kunnalle säästöä tulevaisuuden palveluissa. Moni asiakas, joka ennen olisi sijoittunut ilman muuta asuntolapaikalle, voidaan asumisvalmennusprosessin avulla kuntouttaa itsenäiseksi tukiasujaksi. Toki kunnan täytyy panostaa jatkossakin riittävän tuen mahdollistamiseen itsenäisen asujan avuksi.

Mallissa asiakas päätyy tukiasumiseen. Toteutettaessa tukiasumista, pitää olla räätälöitynä tukijärjestelyt. Niitä voidaan toteuttaa kunkin asiakkaan elämäntilanteeseen sopivalla tavalla. Hankkeen mallissa on lähinnä ajateltu tuen antajaksi paikkakunnalla olevaa asumisyksikköä ja siellä toimivaa henkilöstöä. Tärkeää on, että tuen saanti on säännöllistä eikä ole sidottu yhteen henkilöön. Tästä syystä asumisohjaaja kuvaa paremmin mallissa tukea antavaa tahoa kuin tukihenkilö – sanalla on hieman erilainen merkitys kuin mallissa tarkoitetulla tuella.

STM:n selvitysraportissa 2007:73 (Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen) ehdotetaan, että jatkossa tarvittavat palvelut pitäisi tuottaa henkilökohtaisen avun ja tuen – näkökulmasta. Tämä edellyttää koulutuksen erikoistumista, askelta taaksepäin. Nykyisten laaja-alaista osaamista hallitsevien ammattiryhmien on erikoistuttava erityisryhmien asumisen tukemiseen ja ohjaamiseen. Lisäksi sekä uuden että vanhojen työntekijöiden asenteita olisi muokattava ”oikeasti asiakaslähtöiseksi”.

Vertaisryhmätoiminta osoittautui erinomaiseksi foorumiksi käsitellä yksin asumisen ongelmia ja jakaa hienovaraisesti tietoa aroistakin asioista. Moni ryhmäläinen toivoi jatkoa ryhmän toimintaa hankkeen jälkeenkin ja tarkoituksena on perustaa uusia ryhmiä yksin asuville tai sitä suunnitteleville. Hankkeen vertaisryhmästä osa ystävyystyö ja tapaa toisiaan itseohjautuvasti edelleen.

Lopuksi voimme yhtyä erään asiakkaan sanoihin ”asiat kehittyvät pikkuhiljaa, ei yhdessä yössä”. Palvelun saatavuus on osa laatua.